

*Farlig avfall - nasjonale og globale
utfordringer*

*Statssekretær Heidi Sørensen
Farlig Avfall 2008, 17.09.08*

Er det så farlig, da?

2

Miljøverndepartementet

Foto: Marianne Gjørv

Bilde: Batterier i fjæra

Mange tror at mitt avfall utgjør så lite, utgjør ingen fare – eller de vet ikke at det er farlig i det hele tatt å kaste batterier, mobiltelefonen og sparepærer i søpla.

	<p style="text-align: center;">Det er farlig</p> <p>1,1 mill tonn farlig avfall i 2006</p> <p>88 000 tonn på avveie</p> <ul style="list-style-type: none"> -Bygg og anlegg -Skip og offshore -Renserier -Elektronikk 	
3	Miljøverndepartementet	Kilde: SFT

Bilde: Her er det ikke lenger så idyllisk – selv om det er mulig at akkurat dette er trygg lagring og snart behandles forsvarlig

Vi lager hvert år nesten 1,1 millioner tonn farlig avfall i Norge. I 2006 var det 88 000 tonn av dette som vi ikke vet hvor havnet. I verste fall havner mye av dette i naturen.

Farlig avfall er avfall som inneholder helse- og miljøfarlige stoffer. Farlig avfall på avveier kan føre til at miljøgifter spres og hoper seg opp i naturen.

- bygg- og anlegg (avfall med PCB, isolasjon, impregnert trevirke)
- skip og offshore (oljeholdig avfall)
- renserier (organisk løsemiddel),
- småelektronikk, kan inneholde kvikksølv

Renovasjonsetaten i Oslo med informasjonskampanje på T-banen:

Hvis alle husstander i Norge kaster én sparepære i søpla hvert år, tilsier det utslipp av 10 kg kvikksølv i naturen.

Samtidig er én teskje nok til å forgifte en middels stor innsjø.

Kvikksølv er en av de farligste miljøgiftene og utgjør i dag en trussel for miljøet og menneskers helse.

Miljøverndepartementet har derfor innført et forbud mot bruk av kvikksølv i produkter.

Sånne historier vekker folk. Det gjør dem oppmerksom på hvilken fare det farlige avfallet utgjør om det ikke behandles forsvarlig. Vi trenger mer av det.

Farlig avfall på avveie = miljøgifter i naturen

4

Miljøverndepartementet

Kilde: Norsk Polarinstitutt

Bildet: Død polarmåke. Undersøkelser viste at den hadde store konsentrasjoner av miljøgifter i seg. Den ligger i reiret sitt med ungene så vidt synlige til venstre i bildet.

Miljøgift i gråspurv: Spurvebestanden reduseres stadig.

Forskning fra NTNU viser nå at spurven er full av den bromerte flammehemmeren deca-BDE som Norge forbød fra 2006.

Miljøgiften kan være en viktig årsak til nedgangen i bestanden.

En annen versting er PCB:

- hoper seg opp i næringskjeden og videreføres fra mor til barn,
- kan medføre svekket immunforsvar,
- kan gi leverkreft og skade nervesystem, forplantningsevne og foster,
- kan påvirke menneskets utvikling og evne til læring.
- ble forbudt i Norge i 1980, men fortsatt har vi store konsentrasjoner av PCB i naturen.

Regjeringens målsetning: vi skal produsere mindre farlig avfall i Norge innen 2020 sammenlignet med 2005

Generasjonsmålet: vi skal vesentlig redusere utslippene av prioriterte miljøgifter innen 2010 og stanse dem helt innen 2020.

De prioriterte miljøgiftene: tungt nedbrytbare stoffer som hoper seg opp i levende organismer, også mennesker.

Stoffer som har alvorlige langtidsvirkninger på helse og eller er svært giftige for miljøet.

Nordområdene er verdens utslagsvask

5

Miljøverndepartementet

Kilde: SFT

Vi ser også at andre lands problemer blir våre problemer.

Vi kjenner til store konsentrasjoner av f eks PCB i dyrelivet i nordområdene.

Det kommer ikke fra storutslipp av PCB fra Grønland eller Svalbard, men er langtransportert forurensning.

Med vind- og havstrømmer ender det gjerne i Nord-områdene og dermed blant annet der vi har matfatet vårt i form av fiskeområder.

Størstedelen av miljøgiften bromerte flammehemmere som tilføres Mjøsa, kommer sannsynligvis dit som langtransportert luftforurensning, via regn over fjellheimen.

Det er altså ikke bare klimaproblemene som må løses internasjonalt.

	<p>Regjeringens tiltak</p> <p>Forbud og begrensninger</p> <p>Avgifter</p> <p>Leveringsordninger</p> <p>Forsvarlig håndtering</p> <p>Informasjon</p>	
6	Miljøverndepartementet	Kilde: SFT

Regjeringen varsler et krafttak i kjemikaliemeldingen. Vi må:

- forby eller begrense bruken av stoffer (det har vi gjort allerede).
- se på avgiftene på miljøgifter og produkter med miljøgifter.
- ha gode leveringsordninger for farlig avfall, bl a med produsentansvarsordninger der det er riktig.
- informere om avfallets skadevirkninger og riktig håndtering av avfallet.
- sørge for at det farlige avfallet tas hånd om på en forsvarlig måte, både hos den som kaster det, og den som behandler det.
- også jobbe for å se om andre produkter og fraksjoner må klassifiseres som farlig avfall enn de som er det i dag.

Regjeringen setter pris på at avfallsbransjen viser samfunnsansvar og tar initiativet til informasjonskampanjer.

Eksempel: Plan Norges samarbeid med Hamar Naturskole.

For hver mobiltelefon elevene leverer inn, får Plan 50 kroner til skolebygging i Sør-Sudan og naturskolen får 10 kroner til miljøarbeid.

Dagliglivets produkter kan bli farlig avfall

7

Miljøverndepartementet

Kilde: SFT

Mange dagligdagse produkter – særlig elektriske og elektroniske produkter – kan ende opp som farlig avfall.

Dette er en utfordring fordi:

- det blir stadig flere slike produkter,
- de blir stadig billigere, og
- de kan inneholde miljøgifter som bromerte flammehemmere, kvikksølv, PCB, bly, kadmium og arsen. Alle disse er prioriterte miljøgifter.

Innsamling av elektronisk og elektrisk avfall (EE-avfall):

- I 2007 ble det samlet inn 147 477 tonn EE-avfall, som tilsvarer 31,8 kg pr innbygger. Det er en økning på 11 % fra 2006.

Informasjon viktig:

- Er Glad for at "Avfall Norge" og deres Farlig avfall-kampanje har fokus på denne typen avfall og på unge brukere.
- Samtidig kommer det stadig nye fraksjoner farlig avfall som krever oppmerksomhet.
- Byggavfall er en betydelig utfordring fremover.

Enkel og lett tilgjengelig levering

8

Miljøverndepartementet

Kilde: SFT

Bilde: Dette kan være vinduer som inneholder PCB (jeg kan ikke garantere det)

- For å øke innsamlingen av farlig avfall, er det viktig at det er enkelt å levere avfallet.
- Regjeringen har økt grensen for hvor store mengder PCB-holdige vinduer som kan leveres til kommunale mottak. For forbrukerne er leveringen gratis.
- Det er tatt et krafttak de siste årene for å samle inn PCB, blant annet fra lysarmaturer.
- SFTs undersøkelser viser imidlertid at hver 6. virksomhet fortsatt ikke har levert inn PCB-kondensatorer i lysarmaturer innen fristen ved årsskiftet.
- Lokale el-tilsyn, fylkesmennene og SFT skal gjennomføre kontroller som sikrer innleveringen.
- Innen 2010 regner SFT med at 93 % av all PCB er faset ut.

Andre returordninger har på flere områder bidratt positivt til å sikre høy innsamling, for eksempel systemet for biloppsamling.

På samme måte er det viktig å kunne levere lyspærer i butikken på hjørnet og den gamle TVen hos nærmest el-butikk.

Fylkesmannsembetene gjennomfører nå en landsdekkende kontroll av flere hundre EE-forhandlere for å sjekke at de følger regelverket for mottak og håndtering av EE-avfall.

De vil også sjekke om forhandlerne orienterer kundene om returmulighetene. (Statsråden var med på åpningen av kampanjen)

Gjenbruk

9

Miljøverndepartementet

Kilde: SFT

Regjeringen er samtidig opptatt av at vi holder fokus på avfallshierarkiet, også på farlig avfallsområdet.

Fokus på avfallshierarkiet betyr:

-at vi så langt som mulig skal hindre at farlig avfall oppstår,

-når det først finnes, er det viktig at flest mulig komponenter gjenbrukes så lenge det kan skje uten fare for miljøet,

-om ikke det går, må det gjenvinnes.

En godt eksempel på dette er at ulike typer farlig avfall faktisk brukes i behandlingen av farlig avfall hos NOAH AS på Langøya.

	<h2 style="margin: 0;">Byggavfall</h2> <ul style="list-style-type: none"> • Avfall fra nybygg og riving • Endring i avfallsforskriften om byggavfall • Positivt med økt gjenvinning i byggebransjen 	
10	<i>Miljøverndepartementet</i>	<small>Kilde: SFT</small>

I byggebransjen produseres det mye avfall.

- hvert år oppstår det ca 1,5 millioner tonn avfall bare fra nybygging
- fra riving blir det selvsagt store avfallsmengder, og en betydelig del er farlig avfall.

Bygninger fra byggeboomer etter krigen inneholder en rekke prioriterte miljøgifter, f eks PCB og bromerte flammehemmere. Alderen tilsier at mange av dem vil bli revet med stor generering av farlig avfall.

I følge endret avfallsforskrift om byggeavfall (fra høsten 2007), skal det utarbeides avfallsplaner for både større bygge- og riveprosjekter.

Vi vil sikre trygg disponering av farlig avfall for dermed å hindre utslipp av miljøgifter.

Det er positivt at byggebransjen selv har gjort mye for å øke gjenvinningsgraden.

Miljøverndepartementet følger opp det gode arbeidet som er gjort mange steder ved å forskriftsfeste en gjenvinningsgrad på 60 %.

Det er veldig bra at noen har oppnådd mer, noen nærmere 80 % gjenvinningsgrad.

Mange bekker små...

Kilde: SFT

Foto: Marianne Gjerv

11

Miljøverndepartementet

Bildene: "Mange bekker små, kan bli en stor å". Bildet av forsøplingen av elva er fra Norge. Det er tatt for en del år siden og er heldigvis ikke et så vanlig syn lenger. Men det fins dessverre en del ulovlige fyllinger fremdeles.

Større virksomheter er stort sett flinke til å sørge for god håndtering av farlig avfall.

Vi har en utfordring når det gjelder mindre virksomheter og landbruket.

Kunnskapen må bedres, både om hvordan avfallet behandles og hva som er konsekvensen av at det ikke behandles skikkelig.

De siste årene er det gjennomført tilsynskampanjer, der særlig bransjer med små virksomheter var i fokus. Veiledning og informasjon var et viktig element.

Det gjennomføres også tilsynskampanjer overfor mottakssteder for farlig avfall.

Dette tilsynet har bidratt til reduksjon av utslipp av helse- og miljøfarlige komponenter, men har også avslørt at en rekke mottakssteder ikke overholder regelverket.

Kompetansenivået hos flere farlig avfallsmottak må heves for å unngå ulykker og utslipp. SFT vil følge opp disse videre.

Bildet: oppryddingen på Fornebu etter at flyplassen var nedlagt.

Både her og under byggingen på Gardermoen, og på utallige industriområder rundt omkring i landet, hadde og har vi store utfordringer med å rydde opp i fortidas synder.

Det er enkelte områder hvor jorda er så forurenset at det er farlig å oppholde seg der.

Målet er at spredning av miljøgifter fra forurenset grunn skal stanses eller reduseres vesentlig.

Også sjøen var en billig og enkel avfalls plass tidligere.

Kombinert med lite kunnskap om miljøgifter, har dette ført til at vi nå sitter med forurensete fjorder og havneområder som det vil koste enorme summer å rydde opp i.

I realiteten har tidligere generasjoner bare skjøvet problemene over på senere generasjoner som nå må ta ryddejobben.

	<h2>Skipsvrak langs kysten</h2>	
		
13	Miljøverndepartementet	Kilde: Kystverket

Bilde: Skipsvraket Murmansk viser de utfordringene vi møter med vrak langs kysten.

Regjeringen vil videreføre undersøkelser av vraket med sikte på å fjerne det.

Analysertatt av Statens strålevern har ikke påvist radioaktiv forurensning fra vraket.

Havforskningsinstituttet har funnet moderat forurensning av PCB ved vraket etter å ha undersøkt bunnsedimenter, blåskjell og fisk.

Mange av skipsvrakene langs kysten representerer en betydelig fare for miljøet.

I Kystverkets rapport over vrak fra 2006, er 5 av 30 undersøkte vrak prioritert for videre tiltak. To tømmes i løpet av 2008 og de øvrige tre undersøkes og vil bli tømt hvis det viser seg nødvendig.

Flere av vrakene stammer fra andre verdenskrig. Den tyske ubåten U-864 ligger ustabil på bunnen utenfor Fedje med 65 tonn metallisk kvikksølv ombord.

Kystverket leverer 19. september en rapport til Fiskeri- og kystdepartementet med sin vurdering av hva som må gjøres for å hindre at miljøet tar skade.

Internasjonale utfordringer

14

Miljøverndepartementet

Foto: Marianne Gjørv

Det kom et skip til Gulen i 2007...

Ved eksplosjonen på Vest Tanks anlegg fikk vi nok en gang erfare hvordan farlig avfall behandles i skjul for myndigheter og uten respekt for internasjonalt regelverk.

Denne gangen rammet det oss, så mange flere ganger rammer det fattige i u-land.

Norge foreslo, fikk vedtatt, og har siden arbeidet for å få gjennomført et totalforbud i Basel-konvensjonen mot eksport av farlig avfall fra i-land til u-land.

Dessverre stritter mange rike og store land imot – for det er billig å dumpe avfallet sitt i u-land som trenger pengene. Norge og EU praktiserer imidlertid forbudet.

SFT samarbeider med tollvesenet og andre etater for å effektivisere tilsynet import og eksport av farlig avfall.

Likevel ser vi at flere hundre tusen datamaskiner ankommer havna i Lagos i Nigeria hver eneste måned. Det er ikke marked for så mange datamaskiner, og de fleste ender umiddelbart som avfall.

Det er en billig måte å kvitte seg med avfallet på, men uten noen respekt for de problemene det skaper i u-landene det kommer til.

Bistand til fattige land

Kilde: SFT

Kilde: Det regionale miljøsenet i Serbia

15

Miljøverndepartementet

Bildet til høyre viser en dam fylt av søppel på grensen mellom Bosnia og Serbia.

Søppelet driver med elva Drina fra Bosnia og ender ved en demning på serbisk side.

Norge har gitt økonomisk støtte til å rydde opp og styrke arbeidet med avfallshåndtering i Serbia.

Bildet til venstre viser en gate som blir kalt "sedimentation street". Det viser giftig slam som renner fritt nedover i en gate i Kina, der SFT var på reise.

Mange fattige land har nådd et utviklingsnivå som gjør at de produserer mye avfall og farlig avfall, men de er ikke utviklet nok til å ta hånd om det.

Mange mennesker døde av avfall dumpet fra Probo Koala på Elfenbenskysten. Dette skyldtes at fattige lever på søppelfyllinger og forsøker å tjene penger på søppelet de finner der.

De eksponeres for miljøgifter og miljøgifter spres i naturen.

Regjeringen ser det som viktig å bistå u-land i å utvikle evnen til å behandle farlig avfall på en forsvarlig måte.

Avfall hos oss – en ressurs i u-land?

16

Miljøverndepartementet

Kilde: SFT

Vi får forespørsler fra skoler og veldedige organisasjoner om ikke gammelt IT-utstyr kan sendes til u-land der det kanskje kan gjøre nytte for seg.

Andre ser at biler og dekk kan være brukbare i Afrika og vil sende det ut.

Norge er svært restriktive i slike saker.

Hvis noe klassifiseres som avfall i Norge, så skal det ikke eksporteres til u-land som et produkt.

Noen varegrupper er kanskje brukbare fortsatt.

Om disse skulle eksporteres, viser erfaringene at store deler kasseres med en gang det ankommer u-landet.

Samtidig har landene som nevnt ofte heller ikke kapasitet til å ta seg av det avfallet – mange ganger også farlig avfall - som det resulterer i.

Avfall som ressurs

17

Miljøverndepartementet

Kilde: SFT

Papir er ikke farlig avfall, men brunt papir fra næringsvirksomhet er en suksesshistorie om kildesortering og returordning.

Kampanjer for økt innsamling og enkle leveringsordninger viser veien for annen kildesortering.

Samtidig klarer vi å gjøre papir, som mye annet avfall, også farlig avfall, til en ressurs

Dermed får vi en industri med oss på laget som er med på å drive arbeidet framover.

Regulering på nye områder

18

Miljøverndepartementet

Kilde: SFT

Dessverre driver ikke alle like profesjonelt...

Regjeringen merker seg at mange av dere som er her i dag etterlyser klarere regler på ulike områder.

Vi har et felles ønske om å få useriøse aktører ut av bransjene for vi merker oss at det klare flertallet av virksomheter og offentlige instanser som håndterer farlig avfall, gjør en viktig innsats for miljøet.

Jeg tror vi er avhengig av tilbakemeldinger fra dere som jobber praktisk med disse problemstillingene og vi tar dem selvsagt med oss i arbeidet.

Vi vurderer f.eks. å utvide produsentansvaret for biler over 3500 kg. Det kan i dag være enklere å levere et tyngre kjøretøy til en skraphandler enn til en offentlig godkjent biloppsamler.

En skraphandler trenger bare polititillatelse mens en biloppsamler må ha godkjenning fra miljøvernmyndighetene. Det er et paradoks.

Vi trenger dere som er her med på laget for å finne gode løsninger.

Vi har alt vi
trenger, kanskje
med unntak av
politisk vilje...

...men politisk
vilje er en
fornybar
energikilde.

Al Gore,
Nobelprisvinner

